

DÜNÜ VE BUGÜNÜYLE KOSOVA SORUNU-II*

Hüseyin Savaş

3. Miloseviç Dönemi Kosova Sorunu

Tito'nun 4 Mayıs 1980'de 81 yaşındayken ölümü, sadece Kosova için değil tüm Yugoslavya için farklı ve yeni bir dönemin başlangıcını oluşturdu. Tito'nun yeri, kendisinin geliştirdiği rotasyonla başkanlığa gelinmesi yöntemiyle doldurulmak istendi. Yani, federal başkanlığı, sıra ile federe devlet başkanları yürüteceklerdi.

Tito yönetiminin kontrol altında tutabildiği sorunlar, Tito'dan hemen sonra krize dönüştü. Tüm Yugoslavya, 1973 petrol krizinden kaynaklandığı düşünülebilecek ekonomik kriz ile karşı karşıya kaldı. 1980'li yılların sonlarına doğru Yugoslav ekonomisi bir kaosa sürükleniyordu. Enflasyon %2.500'e varmıştı. Her tarafta kaynaşma vardı (Soysal, 1993: 182). Bu krizin faturası, en ağır biçimde her zaman olduğu gibi, ülkenin en fakir bölgesi Kosova'ya yansıtıldı*. Gelişmişlik düzeyi açısından bakıldığında, Kosova ile Slovenya arasında 1'e karşılık 6,1 oranında bir fark vardı. Yani Slovenya, Kosova'dan 6,1 defa daha gelişmişti. Bu gelişmişlik düzeyindeki fark da, İngiltere ile Kuzey Afrika arasındaki farka eşitti (Çaşın, 1966: 106; Karatay, 1998: 102).

Bu ekonomik tablo, kaçınılmaz bir şekilde, işletilen zengin madenlerin sahibi olan bölge insanları olarak, dahası, Tito döneminin sağladığı koşulların sonucu eğitim düzeyi yükselip bilinçlenen Kosovalı Arnavutlar üzerinde ciddi rahatsızlıklara neden oldu ve büyük tepkilere yol açtı. Kaldı ki, daha önce değinildiği gibi, Sırp, Tito'nun Kosova politikasından son derece rahatsızdılar. Tito ve diğer federe devletlerin engellemelerini aşamadıkları için de Kosova'yı, kendi başına bırakıp adeta hesaplaşmayı ertelemişlerdi.

Nihayet, Tito ölür ölmez Sırp, Kosova'ya döndüler. Bu yöneliş, Yugoslavya'nın, kendi yıkılışına doğru bir yönelişe dönüşecekti. Zira, gerek ulusal ve gerekse uluslararası siyasi konjonktür, Sırp'ların bu hareketini, diğer federe devletlerin de bağımsız devlet olma süreçlerini başlatacak ilk ivmeye dönüşmesine uygundu.

Miloseviç dönemi olaylarına değinmeye girmeden önce, Kosova Arnavutlarının, 1960-80 dönemi eylemleri, eylemlerin biçimi, şiddeti, Arnavutlar arasındaki yaygınlığı ve amacı ile 1980 sonrası eylemlerinin özellikleri arasındaki farkın vurgulanması gerekir. Önceleri, kazanılan haklar açısından bir adım daha ileri gidilmeye çalışılıyordu. Oysa 1980 sonrası dönemde, ağır Sırp baskıları altında var olabilmenin koşulları değişmiş ve kazanılan hakların ileri götürülebilmesinin söz konusu olamayacağı bir ortamda, varolma veya yok olma

* Bu makalenin I. Bölümü aynı derginin 2000 yılı 24. Sayısında yayımlanmıştır

** Bu makalenin yazarının, yakın bir akrabasının 1992 yılı başlarında Türkiye'ye yaptığı bir ziyaretinde, cebinden aspirin benzeri iki veya dört tablet hap çıkararak, bunlar 6 milyar dinar dediği hatırlandığında, Kosova'nın düştüğü ekonomik durum daha iyi tahmin edilebiliyor.

mücadelesine girilmekle karşı karşıya gelinmişti. Bu koşullarda, bağımsızlığın kazanılması, var olabilmek için alternatif olmayan bir yol haline gelmiştir. 1980 öncesi Arnavutlar arasında izlenecek politikalar açısından oldukça farklı görüşler var iken, 1980 sonrası gelişmeler, tüm Arnavutları bir araya getirmiştir. Hemen belirtmeli ki, bu durum, tarafsız otoritelerce genel kabul gören saptama ile, Miloseviç'in izlediği politikalarının kaçınılmaz bir sonucuydu. Bütün Arnavutlar, varlıklarını sürdürebilmek için, Bağımsız Kosova ideali etrafında birleşerek, sorunu kökten çözmenin kararlığı içinde, kaçınılmaz bir mücadeleye girişmişlerdir (Karatay, 1998: 105).

Tito ölür ölmez Sırplar, bekledikleri anın geldiği inancıyla Kosova'ya yönelmelerinin sonunda Arnavutlar kaçınılmaz bir şekilde, bir var olma mücadelesine girmişlerdir. Kaldı ki Sırplar, daha Tito ölmeden önce, yaşlılığından yararlanarak hazırlıklara başlamışlar ve bu çerçevede Yugoslav ordusunun % 80'ini ele geçirmekle, daha işin başında iyi bir avantaj yakalamışlardı (Karatay, 1998: 105). Arnavutlar da bu süreçte elde ettikleri özgürlük ortamından yararlanarak, daha ileri düzeyde özgürlük, daha iyi ekonomik koşullar talep ediyorlardı. Zira ekonomik yapıları hiç de kabullenilebilecek gibi değildi. Yugoslavya'nın diğer bölgeleri bir yana, Kosova'daki Arnavutlar ile Sırplar arasında dahi belirgin bir ekonomik fark vardı. Ve Arnavutlar, Kosova ölçeğinde dahi ekonomik olarak da ikinci sınıf vatandaşı durumundaydılar.

Bu koşullarda, Tito döneminin kendilerine bahsettiği en büyük değer olan, bilinçlenme ile, Arnavutlar karşılarına çıkan, ezilenler olmaktan kurtularak ayağa kalkabilme ümidine dört elle sarılmışken Sırpların, 30 yıllık kin birikimleri ile kendilerine yönelmeleri, bir kıvılcımı, yangına dönüştürebilecek tüm koşullara ziyadesiyle sahip bir atmosfer oluşturmuştu. Böyle bir mevsimde, Sırpların, Kosova'ya yönelmeleri, Arnavutların sert tepkisi ile karşılaştı. Kitle gösterileri oldu. 1 Mart 1981'de başlayan gösteriler her tarafa yayıldı. 1 Nisanda hemen hemen bütün şehirlerde eylemler vardı. Bu eylemlere metal işçileri de katılmıştı. Ordu, polis ve özel birliklerle eylemciler sindirilmek istendi. Kosova'da sıkıyönetim ilan edildi. Sıkı önlemler alındı. Kaynaklar bu olaylarda 11 Arnavutun öldüğünü belirtiyor (Karatay, 1998: 103). Yerel söylentilere göre ise binin üzerinde ölü vardı. Bazı kaynaklar bu sayının abartılı olduğunu belirtiyorlar (Malcolm, 1999: 393).

Bu Sırp baskısı, Arnavut direnişinin yer altına yönelmesine ve pek çok yasa dışı örgütlenmelere neden olacaktır. Bu arada Sırp aydınları ve basını boş durmuyor; Belgrad matbaaları aralıksız piyasaya kitaplar yağdırıyor, Sırp gazeteleri durmadan sansasyonel yazılar yayınlıyordu. 56 yaşlarında bir Sırp çiftçi olan Martinoviç'in çirkin bir saldırıya uğradığı iddiası, ulusal bir skandala dönüştürülerek bütün Kosova Sırplarının ulusal davası haline getirilmişti*. Sorun, federal mecliste görüşülecek düzeyde büyütüldü. Bu kadarla da kalınmayıp, "Martinoviç Olayı" adlı 485 sayfalık bir kitap yayınlandı. Bu kitabın I.

* Arnavutların yalanladığı Sırp iddialarına göre, iki Arnavudun saldırısına uğrayıp, işkenceye maruz kalan Sırp'ların makatından bir bira şişesi çıkmıştı.

baskısının 50.000 olması, Sırp cinnetinin hangi boyutlara vardığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Malcolm, 1999: 393).

Ancak, burada; Sırp toplumunun, uzun yıllar, Sırp şarkiyatçıların çabaları ile, cinnet ortamına hazırlandığı hatırlanmalıdır. Yugoslavya'nın dağılmaya başlamasından epey önceleri, bu şarkiyatçı Sırp bilim adamları Müslümanları yalancı, aşağılık, tehlikeli bir imaj ile nitelendirerek Sırlar arasında bir paranoya oluşturulmasına yardımcı olmuşlardır. Bu şarkiyatçılar, Müslümanlar ile baş edebilmek için sert politikaların uygulanmasını önermekteydiler (Cıgar, 1966: 134). Dolayısıyla, Sırların cinnet derecesinde kışkırtılmaları pek zor bir iş değildi. Her şey önceden tasarlanmış, şimdi belli planlar çerçevesinde olaylar sahneleniyordu. Bu çerçevede Sırp medyası, yukarıdaki olayda bağımsız bir komisyonun gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarına göre tamamen yalanlanan iddialar ileri sürdü. Bu iddialara göre Arnavutlar, genç ihtiyar ayırmadan Sırp kadınlarına tecavüz ediyorlardı. Oysa Bosna'da, bu çirkinliği, devlet politikasıymışçasına, sistemli bir uygulama ile "etnik tecavüz" kavramını, iğrençliğin iğrenci olarak insanlığa tanıma talihsizliğini yaşatanlar Sırlardı. Bunu tüm dünya kamuoyu biliyordu (Gutman, 1994: 120-134).

Bu saldırı süreci, bir takım dilekçeler ile federal meclise Arnavutların şikayet edilmesiyle sürdürüldü. İmza sayısından dolayı 2016 adını alan metinde, 1941'den beri Arnavutluktan Kosova'ya 300.000 kişinin geldiği belirtilerek, bunların geriye gönderilmesi ima ediliyordu. Bunun gibi Ocak 1986'da, önde gelen 216 aydının imzası ile federal meclise bir dilekçe daha sunuldu. Bu dilekçede de Kosova'da Sırların soykırımı uğradıkları belirtilerek, Martinoviç davasının bütün Sırp milletinin davası olduğu bir daha vurgulanıyordu. Bu seriyi, Sırbistan Bilimler Akademisi üyelerinin kaleme aldığı ve Tito'ya karşı Sırp milliyetçi tepkilerinin bütün eski temalarının işlendiği bir muhtıra olarak kabul edilebilecek bir belge tamamladı. Bu belgede 1974 Anayasası sert bir dille eleştirilerek, bu anayasanın Sırbistan'ı üç parçaya ayırdığı, ve Sırbistan'ın geleceğinin anayasaların yorumlamalarına bırakılamayacağı belirtiliyordu. Yine, Kosova Arnavutları 1981'den bu yana Sırlara savaş açmak, Sırp halkına karşı fiziksel, siyasal, hukuksal ve kültürel soykırım uygulamakla itham ediliyorlardı. Son 20 yıldır, 200.000 Sırbın göç ettiğine dair, belirsiz istatistiksel veriler ileri sürülüp, bu Sırların Kosova'ya dönmelerine ortam hazırlanmasının kaçınılmaz olduğu ileri sürülüyordu. 1990'ların Sırplaştırma politikalarının bir manifestosu olarak görülebilecek bu belgeyi, Tito espirisini yaşatan Sırlar bile şaşkınlıkla karşılamışlar adeta şok geçirmişlerdir (Malcolm, 1999: 398).

Ancak, Sırbistan'ın sonu olmayan bir maceraya sürüklenmek üzere olduğunu sezen sağ duyulu Sırp devlet adamları bir şey yapamadılar. Zira Miloseviç unsuru, çevirdiği politik entrikalar ile ön plana çıkmaya başlamıştı. Bu süreç, yabancı bir dergide şu şekilde ortaya konmuştur:

1980lerin sonlarında Miloseviç, Komünist Yugoslav Birliği (LCY)'ni silindir gibi ezdi geçti. Parti ılımlıları, Miloseviç'in Kosova üzerindeki akılsızca pozisyonunu gördüler. LCY Merkez Komitesi 1988 Ekiminde, Miloseviç'in neyi savunduğu, neyi simgelediğini görüşmek ve Miloseviç'e mezarda rezervasyon

planı için toplandılar. O vahim sonbaharda ılımlılar Miloseviç'in büyük amaçlara yönelik hırslının ölüp, son bulacağı ümidindeydiler. Ümitler ters yüz olur olmaz Miloseviç, müthiş, korkunç yolunu tuttu. Bunlar, birkaç akli başında solcu kimseler için son günler oldu... (Eastern Europa, vol. 12, 1998: 1).

Bu satırların aktarıldığı kaynakta Miloseviç; anne ve babasının birlikte intihar etmeleriyle, onları kaybeden, sivrilmeye başladığında karanlık, dengesiz karakterinin inceden inceye incelenen ve işe yaramaz, sadakatsiz, dürüst olmayan biri olarak tanımlanıyor. Uyumsuz bir kişi Miloseviç alt başlığında, Miloseviç kılını kıpırdatmayan cani, neo-komünist şeklinde ağır nitelendirmeler ile tanımlanırken, Miloseviç'in Kosova krizinin bizzat sorumlusu olduğu, kesin ifadeler içeren bir usluyla şu şekilde anlatılıyor:

Kosova krizinin nedeni bizzat Miloseviç'tir. Kosova krizi, orjininde meçhul olmayan, başlangıcı ve kaçınılmaz neticesi önceden tahmin edilebilir bir krizdir... Krizin özü, 1991'de Slobodon Miloseviç tarafından, birleşme ve genişleme adına, 1974 Yugoslav Anayasasınınca tanınan Kosova Arnavut Otonomisinin kaldırılmasıdır. Krizin nihai neticesi, Kosovalının özgürlüğünün fiilen gerçekleşmesi olacak... O, iflas etmiş, genişlemeci büyük amaç ile bir faşist devlet kurmada direkt sorumludur. Onun kurbanları; Bosna-Hersek, Sırbistan ve Hırvatistan'da ölen on binlerce insan (henüz Kosova katliamına girişmemiştir.) ve Sırbistan'ın ekonomik sıkıntı çeken, sosyal ve kültürel fakirleşmeye düşen Kosova, Voyvodina ve Karadağ ahalisi olmuşlardır... (Eastern Europe, vol. 12, 1998: 2).

Gerçekten de Miloseviç, Sırp milliyetçiliğine dayanarak, Kosova Sorununu sömürüp kısa sürede ulusal lider haline geldi. Tüm muhalifleri etkisiz hale getirerek Komünist Partisini ele geçirdi. Çıkan her fırsatı değerlendirerek binlerce öfkeli Sırbı toplayıp mitingler düzenleme yöntemini başarı ile uyguladı. İlk fırsatta, Kosova Komünist Partisinde kendisi ile işbirliği yapacak kişileri göreve getirdi. Ancak, bu uygulamaya karşı protesto mitingleri düzenlendi. 1988 yılı 17 Kasımında Trepça'daki işçiler, 45 km. ilerideki Priştine'ye doğru yürüyüşe geçtiler. 18 Kasımında Priştine'de işçi ve öğrenci katılımıyla, Belgrad Radyo-Televizyonu tahminlerinde bile 100.000 kişi olarak belirtilen büyük bir miting ile Miloseviç protesto edildi. Ancak, ertesi gün, Miloseviç, cevaben Belgrad'ta o güne kadar yapılmış olan en büyük mitingi gerçekleştirerek karşılık verdi (Malcolm, 1999: 400). Kanunen gösteri yasağı sürürken Belgrad'ta toplanan bir milyon Sırba hitap eden Miloseviç, yaklaşmakta olan bir savaşı haber vererek, miting kürsüsünden adeta bütün dünyaya kafa tutuyordu (Karatay, 1998: 106).

Bu gelişmeleri, tarihsel bir adım olarak, 28 Mart 1989'da yeni anayasanın ilanı izledi. Kosova artık Sırbistan'a bağlı idi ve 1963-1974 sürecinde Arnavutlara verilen tüm yasal haklar geri alınmış ve 1946 yılındaki durumdan daha da kötü bir duruma düşülmüştü. Arnavutların protesto gösterileri ve polisle silahlı çatışmalar neticesinde Nisan sonuna kadar yüzlerle ifade edilen insan öldü. Yine, 28 Haziranda Priştine yakınlarındaki Gazi Mestan Ovasında, Birinci Kosova Savaşı'nın 600. Yıldönümü kutlamaları yapıldı. Adeta bütün Sırplar Kosova'ya akın etti. Miloseviç, burada yaptığı konuşmasında, açıkça

Yugoslavya'nın artık sona erdiğini ilan ediyor ve Sırp döneminin başladığı mesajını veriyordu. Görünürde Sırp milliyetçiliği zafere yaklaşmıştı, Yugoslavya, Sırp devletine dönüşüyordu. Ordunun % 80'i Sırp ve Karadağlılardan oluşuyordu. Ne var ki bu gelişmeler, Kosova sorunu karşısında sessiz kalan Sloven ve Hırvatları nihayet harekete geçiriyordu (Karatay, 1998: 107).

Diğer taraftan, 1989'da 215 Arnavut aydın Kosova'nın özerk yapısının korunmasına yönelik bir belge hazırladılar. Bu belgeyi hazırlayıp imzalayanlar tevkif edildi. Bu belge nedeniyle 500 kadar aydın daha polis sorgulamasından geçti. Bu olay Kosova aydınlarını öfkelenendirerek, hareketlendirdi. Daha önce davaya sıcak bakmayıp, pasif kalanlar, bağımsızlıktan başka çıkar yolun olmadığını daha iyi anlamış oldu ki bu, Arnavutların motivasyonu ve bütünleşmeleri açısından bir aşamayıydı. Zira, Arnavutların bu yönden oldukça ciddi zaafı vardı. Bu olayı, Kosova Komünist Partisinin dağılması izledi. Yeni partiler kuruldu. Bunların içinde İbrahim Rugova'nın başkanlığını yaptığı ve Aralık 1989'da kurulan Kosova Demokratik Birliği en önemlileridir. Bu parti kısa sürede Arnavutlar arasında güçlenerek siyasi insiyatifi ele geçirdi. Diğer bölgelerde de örgütler kurularak, bundan sonra legal ve illegal mücadelede Arnavutlar daha profesyonelce bir varlık sergilemeye başladılar. Sıkıyönetimin kaldırılması için Ocak 1990'da başlayan gösteriler üzerine daha şiddetli çatışmalar yaşandı ve en az 14 kişi vurularak öldürüldü.

Bu olaylardan sonra Sırp'lar değişik bir tutum ile politikalarında yumuşama yoluna gittiler. Ancak bu bir taktikti. Bununla Sırp'lar kısa bir süre sonra, Kosova'ya 25.000 kişilik bir polis gücü daha getirme fırsatını oluşturdular. Mart ve Nisan 1990 yılında, bir dizi esrarengiz olay sonucu binlerce Arnavut çocuğu karın sancısı, baş ağrısı ve mide bulantısı nedeniyle hastanelere kaldırıldı. Çocuklarının Sırp'larca zehirlendiğine inanan Arnavutlar, ki o yönde BM yetkilerinin bazı bulguları da vardı, ve bu olaydan sonra Arnavutlar, bazı Sırp evlerine saldırdılar. Bunu fırsat bilen Sırp'lar, değinildiği gibi ilave polis gücü ile bölge üzerindeki kontrollerini arttırdılar (Malcolm, 1999: 402-403).

Kosova'daki Arnavut varlığına son verme hedefine doğru atılan önemli bir adım da, "Kosova'da Huzuru ve Refahı İlerletme Programı" adlı yeni bir uygulamaya geçilmesi idi. Bu program, Sırp'ların Kosova'daki konumlarını pekiştirmeye yönelik çok geniş önlemler içeriyordu. Bu önlemlerden bazıları şöyleydi: Sırp'lar için Kosova'da yeni belediyelerin oluşturulması, Sırp'ların çoğunlukta oldukları bölgelere yatırımların yoğunlaştırılması, Kosova'ya dönen Sırp'lar için yeni evler yapılması, Arnavutların, Yugoslavya'nın başka bölgelerinde iş aramaya özendirilmeleri, Arnavutlara aile planlaması uygulanması ve bölgeden ayrılan Sırp'ların, Arnavutlara yaptığı mülk satışlarının geçmişe dönük olarak iptali gibi önlemlerdir (Malcolm, 1999: 403). Bu önlemlere bakıldığında Miloseviç'in nihai amacının ne olduğu anlaşılabilir.

Arnavut meclis üyeleri, sanki bu son adımın atılmasını beklercesine, pasif hallerinden ayrılarak harekete geçtiler. 2 Temmuz 1990 tarihinde, kilitli olan Priştine Meclis Binası'nın önünde tarihi bir karar olarak kabul ettikleri bir genelgelekle Kosova'nın bağımsızlığını ilan ettiler. Sırbistan Meclisi ise buna

cevap olarak üç gün sonra yasal hakkı olmamasına rağmen Kosova Meclisini feshetti. Fesih kararı, Arnavutlar üzerinde etkili olmadı. Çünkü artık onlar bağımsızdılar ve Sırbistan'la hiçbir yasal ilişkileri kalmamıştı. Arnavut temsilciler, 7 Eylülde Kačanik'te yaptıkları gizli bir oturumda, Bağımsız Kosova Cumhuriyetinin anayasasını ilan ettiler. Anayasa ilanına Sırpların tepkileri sert oldu. Priştine Radyo-TV'sinde, tüm Arnavutça yayınlar yasaklandı ve devlete ait olan Rilince gazetesi ve okullar kapatıldı. Arnavutça eğitime son verildi. Kamu kurumlarında, Arnavut doktorlar işten atıldılar. 240 bin Arnavut çalışanın 150 bini işini kaybetti (Karatay, 1998: 108).

Taraflar karşılıklı olarak birbirlerinin hareketlerine misillemede bulunuyor, sürtüşme, korkulan sona doğru tırmanıyordu. Anlaşılan bu hususta Miloseviç yanılmıştı. Arnavutların, bağımsızlıktan başka bir çözüme yanaşmayacaklarını tahmin edememişti (Tılıç, 1999: 20). Muhtemelen Arnavutlar da sorunun bu boyutlara varacağını baştan görememiştirler. Artık ok yaydan çıkmıştı. Geri dönüş söz konusu olamazdı. Taraflardaki ılımlılar zayıf da olsa hiçbir etkileme güçleri kalmamış olmanın ötesinde, kendilerini, daha önce radikal buldukları gruplar ile birlikte hareket etmek durumunda bulmuşlardır. Artık Arnavutlar, Belgrad'tan kaynaklanan resmi hiçbir şeyi tanımıyorlardı. 1991 yılındaki nüfus sayımı başta olmak üzere tüm vatandaşlık görevlerine boykot başlattılar. Seçimlere katılmadılar. Askere gitmemek için genç Arnavutların Kosova'yı terk etmeleri bir gelenek haline gelmişti. Bu nedenle Sadece Almanya'ya 230 bin Arnavut gencin kaçmış olması, bu kaçak sorununun, ne derece büyük boyutlara ulaştığını göstermektedir (Karatay, 1998: 109).

Ancak, Arnavut gençlerin, askerlikten kaçışlarının bu boyutlarda olmasının esas nedeni; Sırpların, neler yapabileceklerini ortaya koyan korkunç uygulamalarıdır: 1989 yılında, YNA (Yugoslav Halk Ordusu), Arnavut askerler arasında ani bir intihar salgınının başladığını açıkladı. Sözde, Arnavut gençler kışlarında intihar etmiş olarak bulunuyorlardı. Tabuta konup ailelerine gönderilen asker cesetlerinin hemen gömülmesi de ordunun emriydi. Ancak bir anda yüzlerce gencin intiharından şüphelenen Arnavut ileri gelenleri, Arnavut doktorlara otopsi yaptırmaya başladılar. Korkunç Sırp yüzü görülmüştü. Sırp lar tam anlamıyla bir katliam hareketi yürütmekteydiler (Karatay, 1998: 133). Sırp ların bu inanılması güç katliamları yapabilmeleri, Arnavutlarda, gayet doğal olarak, hiçbir konuda Belgrad'a karşı güven duygusu bırakmamıştır. Bu nedenle 1993 başında Kosovalı çocukların % 90'ı Belgrad'tan gelen ilaçların kısırlaştıracağı korkusuyla aşılatılmamıştı (Tılıç, 1999: 106).

Gelişmelerden anlaşıldığı gibi, artık bu iki toplumun bir arada, güven içinde yaşayabilmeleri imkansız hale gelmiştir. Bu hal Arnavutları, varlıklarının devamı için kendi kendilerine yeterli olmak zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu ise, kendi ifadeleri ile, kendilerinin bile beklemedikleri bir dayanışmayı meydana getirmişti.

Bu koşullarda kendileri, kendi kurumlarını oluşturup ayakta kalma mücadelesi verirken diğer yandan da siyasal çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bu çerçevede, daha önce meclisin ilan ettiği bağımsızlık kararı için, halka müracaat edilerek halkın desteği aranmıştır. Sırp ve Karadağlıların katılmadığı ve 26-30

Eylül 1991 tarihlerinde yapılan halk oylamasında, Türk ve Boşnaklar dahil, halkın % 99'u bağımsızlık kararını desteklemiştir. Başlatılan siyasal yapılanma süreci, birkaç ay sonra 24 Mayıs 1992'de yeni meclis ve Cumhurbaşkanlığı için çok partili seçimler yapıldı. İbrahim Rugova'nın Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra kurulan (sürgündeki) yeni hükümet, uluslararası siyasal sisteme tanınma çağrısında bulundu. Bu çağrıya sadece Arnavutluk olumlu cevap vermişti (Karatay, 1998: 109).

Bu esnada, Yugoslavya'nın dağılması yolunda, bir hayli önemli gelişmeler yaşanmıştı. Sırbistan, gelişmelere hazırlıklı olan Slovenya karşısında yenilgi almış, Hırvatistan karşısında ise başarısız kalmıştı. Ve son çırpınışları andırır bir tavır ile Nisan 1992'de Bosna-Hersek'e saldırıp çetin bir savaşa girişmişti. Bu koşullarda Sırbistan, Kosova'da yeni bir cephenin açılmaması için ihtiyatlı davranıyordu. Bu dönemde, Rugova'nın izlediği pasif politika, kendisinin Kosova'da gittikçe prestij kaybetmesine neden oluyordu. Hatta Rugova, bu politikası nedeniyle, ihanetle suçlanmaya kadar varacak tepkilere maruz kalacaktır (Karatay, 1998: 110). Zira, Kosovalıların pasif politika ile kaybettikleri zaman, Miloseviç açısından kazanılmış zaman demektir.

Bu çerçevedeki gelişmelerin sonucunda Kosova'da, başlangıçta Rugova'nın tanımadığı, pek çok Kosovalının destekleme açısından ağır davrandığı "UÇK" (Türkçesi "KKO" -Kosova Kurtuluş Ordusu- olan) adlı, silahlı mücadele yürütmek amacıyla bir örgüt ortaya çıktı (Bkz. Karatay, 1998: 138; Tılıç, 1999: 117-136). Örgüt, 1996 yılında, Sırp polislerine yönelik bombalı saldırıların sorumluluğunu yüklenerek adını duyurmaya başladı. 1998 yılının ilk aylarında UÇK militanları iki Sırp polisi öldürerek dikkatleri üzerlerine çektiler. Ve artık UÇK, Kosovalıların ümidi olmuştu (Tılıç, 1999: 133). 15 Mayıs 1998'de İngiltere'nin Birmingham kentinde, "Gelişmiş 7 ler" in devlet başkanlarının, dünya sorunlarını görüşmek üzere toplandıkları binanın önündeki meydana, Kosovalıların sesini duyurmak için pankartlı, marşlı ve sloganlı gösterilerinde; "...Ey Kosova! çiçeğim, senin için canımı vermek isterim!..." şeklinde çevirilebilecek sözlerden oluşan marşlar ve "Free Ksova!, Free Kosova!" (Özgür Kosova) sloganları yanında en çok haykırılan slogan, "UÇK, UÇK" sloganıydı*. Bu silahlı direniş örgütü, Temmuz ayında da Kosova'nın önemli bir kısmını (% 40 gibi) kontrolü altına almıştı (Karatay, 1998: 138).

Öte yandan Kosova'da Sırp saldırıları hiç eksik olmuyordu. Nihayet Eylül 1998 genel Sırp saldırıları ve toplu katliamlar başlamıştı. Güçlü Sırp ordusuna karşı, Arnavutların yaşam mücadelesi; ancak çok dengesiz iki güç arasında kıyasıya bir mücadele olarak başlamıştı. Bu mücadelede çok daha güçlü olan Sırp, hiçbir evrensel değer, hiçbir insani kaide tanımadan, genç-ihliyar, kadın-erkek ayırmadan, silahsız biçareleri nerede ele geçirirlerse, orada işkencelerle, acımasızla katlediyorlardı. Bölgeden toplu katliam haberleri eksik olmuyordu... UÇK temsilcilerinin de katıldıkları, sonuçsuz barış görüşmeleri, Sırp'lara zaman kazandırmaktan başka bir sonuç vermiyordu. Bunun üzerine NATO'nun müdahalesini ve 24 Mart 1999'da bombardımanın başladığını

* Bu makalenin yazarı bir gözlemci olarak, söz konusu mitinge katılanların arasındaydı.

görüyoruz. Ancak, hala hafızalarda sıcaklığını muhafaza eden anılarımızda yer aldığı gibi, bombardıman, Sırları daha da azdırmış, Miloseviç, bombalama olayını istismar ederek, masum insanları katletmeyi hızlandırmıştı. Kosovalıların yarısına yakını (bir milyon Arnavut), çok olumsuz koşullarda anavatanlarını terk etmek zorunda kalmıştı. On bir hafta süren NATO bombardımanı sonrasında Haziranın ortalarında 'KFOR'un (NATO Barış Gücü'nün), Kosova'ya konuşlanmasından sonra evlerini terk etmek zorunda kalan mülteci Arnavutlar, Kosova'ya dönmeye başlamışlardı. Bu gelişmelerle birlikte artık, Kosova'da, sonu meçhul bir tünele girilmişçesine yeni bir döneme girilmişti.

Sonuç

Anlaşılabacağı gibi Kosova Sorunu, gerçekten de çözümü zor bir sorun görünümü vermektedir. Bu gün ulaşılan nokta, sorunun çözümünden ziyade, deyim yerindeyse dondurucuya konularak, şimdilik kaydıyla, dondurulmuş olmasıdır. Yani sorun, farklı bir süreç izleyerek varlığını sürdürmektedir. İşin en zor taraflarından birini ise soruna müdahale eden uluslararası güçlerin, sorunun çözümüne yönelik, açık bir düşünceye sahip olmamaları/olamamaları görüntüsü vermeleri oluşturmaktadır.

Ancak, gelişmelerin analizi sonucu, sorunun bu günkü haliyle, Sırp milliyetçiliğinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Zira Sırlar, gerek tarihsel gerçeklere ve gerekse günümüzde oluşan sosyal, siyasal gerçeklere aldırmadan hareket ederek soruna neden olmuşlardır.

Sırp milliyetçiliğinin, önemli bir kaynağını oluşturan temel mitlerden biri olan, Kosova'nın, Sırların Kudüs'ü olduğu, yani Kosova'nın kutsallığı iddiası, Sırp politikalarına yeterli haklı zemini oluşturma gücünden yoksun kalmaktadır. Zira günümüz çağdaş dünyasında, uluslararası ilişkilerin, mitlere dayandırılarak savunulmasını düşünmek son derece abes bir görüntü vermektedir. Kaldı ki Kosova'nın en az Sırlar kadar Arnavutlar için de kutsal olduğunu savunmak isteyenlerin çıkması halinde; bu iddialarını, en az Sırp iddiaları kadar besleyecek tarihsel gerekçeler bulabilirler. Nitekim tarihçi Öztuna, Balkanlar adlı kitabında Kosova'nın, Müslümanlar açısından kutsallığını vurgulamıştır. Orada, Sultan Murat Türbesi vardır ve orası bölge Müslümanlarının başlıca ziyaretgâhını oluşturmaktadır. Orada Sultan Mehmet Reşat, 100.000 kişiye Cuma namazı kıldırmıştır. Kaldı ki Sırların kutsallık iddialarında samimi oldukları da ciddi şüpheler taşımaktadır. Bölgeye yönelik anlaşmalar çerçevesinde, kutsal saydıkları yöreyi, hiç direnmeden, Hırvatlara bıraktıkları bilinmektedir. Bu kutsallık konusuna bu kadar değinilmesinin temel esprisi, Sırların, Kosova'ya yönelik tezlerinde sağlam dayanaklara sahip olup olmadıklarını tartışmaktır.

Sırlar, söz konusu kutsallık konusunda gerçekten ciddi olsalar dahi; bu kutsallık, diğer sosyal gerçekler karşısında anlamsız kalmaktadır. Zira, Arnavutlar, çalışmada belirtildiği gibi, Sırlardan çok önceleri diyebileceğimiz bir tarihten beri bölgeyi vatan edinmişlerdir. Ve bu gün Kosova'da, Arnavutlar, % 95 oranının üzerinde bir nüfus çoğunluğuna sahiptirler. Şimdi, sözde bir kutsallık adına bu insanların hayat haklarının elerinden alınmasını savunmak mümkün değildir.

Kosova krizinin bu günkü boyutlara ulaşmasında, Sırp milliyetçiliğine dayandırılan Miloseviç'in politikaları sorumlu tutulurken, sorunun bir diğer yönü ile ilgili olarak şu değerlendirmeler yapılabilir: Sorunun, önemli ölçüde, Balkan Savaşı, ve sonraki gelişmeler sonucu, gidilen yeni siyasal yapılanmadan kaynaklandığı söylenebilir. Zira Arnavutlar, Wilson Prensiplerine rağmen, şu veya bu nedenlerden ayrı ayrı devletlerin hegemonyası altında yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Daha açık bir ifade ile, Sırp'ların son derece zayıf gerekçelerle, tarihsel verilere göre haklı olan Arnavutların üzerine hegemonyalarını kurabilmeleri; Birinci Dünya Savaşından sonra Uluslararası Sistemin yeniden yapılanmasında hakim güç olan (İngiltere, Fransa, Rusya gibi) büyük devletlerin, Sırp'lar lehine uygun koşullar hazırlamaları, Sırp'ları destekler tavır takınmaları ile gerçekleştirildiği bilinmektedir.

Yukarıda özetlenmeye çalışılan süreç sonrası, bugün gelinen noktada, soruna, yine büyük devletler müdahale etmek zorunda kalmışlardır. Bu aşamada, yapılabilecek pek çok değerlendirmeleri bir yana bırakarak, Kosova Sorununa çözüm arayışları çerçevesinde, varsayalım ki; büyük devletler, Sırbistan'a rağmen Kosova'ya tam bağımsızlık verilmesini sağlamış olsunlar. Yinede büyük güçlerin, yukarıda değinilen, bölgede üstünlük kurma mücadeleleri nedeniyle uyguladıkları yanlış politikalar sonucu, günümüzde bölgenin istikrara kavuşması konusunda, ciddi endişelerin var olduğu anlaşılmaktadır. Tam bağımsız bir Kosova Devleti'nin, bölgede yeni sorunlara yol açabileceği endişeleri, sorunun, başka bir çalışmanın konusunu oluşturabilecek genişlikte, tüm Balkan dengelerini temelinden sarsacak sorunlu politik yapılanmalar içerir olmasından ileri gelmektedir.

Ancak, sadece Arnavutlara değil, kime olursa olsun, bir topluluğa, daha doğrusu bir ulusa hangi nedenlere dayandırılırsa dayandırılısın, insanca yaşama hakkı verilmez ise, orada sorun vardır. Sorun, hakları gasp edilen ulusun, sesini yükseltebilecek güçten yoksun olması halinde, bir süre görünmeyebilir, gizlenebilir. Fakat, Kosova'da olduğu gibi, koşulların değişmesi ile ezilen ulus, sesini yükselterek, sorunu, dünya kamuoyuna mal eder. Ya haklarını alır veya bölge, sorunlu bölge olarak varlığını sürdürür. Burada vurgulanmak istenen kriterler, bireysel düşünceleri değil; Sosyal Bilimlerin ortaya koymuş olduğu veriler olarak görülmelidir.

Bu durumda, Kosova Sorununun çözümü; Arnavutlara, istedikleri insanca yaşama haklarının verilmesine bağlıdır. Ancak, diğer tüm çıkar hesapları bir kenara bırakılarak, bunun sağlanması amaçlansa bile; bölgenin hassas dengeleri nedeniyle, bunun nasıl sağlanabileceği, sorunun bir diğer önemli yönünü oluşturmaktadır.

Sorunun birinci derecede muhatapları olarak Arnavutlar, sorunun çözümünün, yukarıda belirtildiği gibi; ancak ve ancak Kosova Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlığının sağlanmasıyla olabileceğini savunmaktadırlar. Buna katılmakla birlikte; bunun, bu günün koşullarında sağlanabilmesinin, az da olsa yukarıda değinilen nedenlerden dolayı, zayıf bir ihtimal olarak görmekte olduğumuzu belirtmeliyiz.

Sonuç olarak, öyle anlaşılmaktadır ki; insiyatifi ellerinde bulunduran güçler, sorunun çözümü için, Arnavutlara, dolaylı bağımsızlık / yarı bağımsızlık veya kontrollü bağımsızlık olarak adlandırılabilir* bir statüyü kabul ettirmeye çalışacaklardır. Bu çözüm tarzı nihai bir çözüm olarak görülmesi bile, düşüncemize göre; Arnavutlar için, önemli bir kazanç olacaktır. Arnavutların tam bağımsızlığı yolunda önemli bir adım oluşturacak olan bu aşama, Uluslar arası Siyasal Sistem içindeki siyasal konjonktürün uygun hale gelmesiyle, tam bağımsızlığa dönüştürülebilir. Bunun ise, Kosova Sorununun, daha uzun bir süre, sorun olarak varlığını sürdüreceği anlamına geldiği açıktır.

Kaynakça

- AKŞİN, Sina ve Fırat Melek. (1993), “İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar.” **Balkanlar**. İstanbul: OBİV Yayınları.
- ARMAOĞLU, Fahir. (1992), 20. **Yüzyıl Siyasi Tarihi**. C. 1. Ankara: T. İş Bankası Yayınları.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. (1991), **Türk İnkılabı Tarihi**. C. 2. Kısım. 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BROWN, J. F. (1995), “Türkiye: Balkanlar’a Dönüş mü?” Ter. Harp Akademileri Komutanlığı Öğretim Başkanlığı. Türkiye’nin Yeni Jeopolitiği-Balkanlardan Batı Çin’e. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1995’den Türkiye Günlüğü. Eylül-Ekim. S. 36.
- BÜYÜK LAROUSSE. C. 19. C. 24.
- CASTELLAN, George. (1995), **Balkanların Tarihi**, 2. B. Çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- CIGAR, Norman. (1966), “Sırbistan’ın Şarkiyatçıları ve İslam: Bosna Soykırımının Entelektüel Açısından Saygın Bir Gereğe Bulmaya Çalışanlar.” **Avrasya Dosyası**. C. 3. S. 3. Ankara
- ÇOLAK, M. İsmail. (1999), “Kosova: Tarihin Tekerrür Meşheri.” **Yeni Dünya**. Haz. S. 68.
- ÇAŞİN, Mesut. (1966), “Balkan Jeopolitiği ve Trajedik Bosna-Hersek Savaşı.” **Avrasya Dosyası**, C. 3. S. 3. Ankara.
- DELİORMAN, Altan. **Büyük Darbe**. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- DJILAS, Milovan. (1977), **Stalinle Konuşmalar**. 2. B. Çev. Cevdet San. Ankara: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar.
- DUSSELIER, Alain. (1985), “Have the Albanians Occupied Kosova” **The Academy of Sciences of The PSR of Albania**. The Albanians And Their Territories.ed. Aleks Buda Tirana. -8 Nentari- Publishing House.

* Bağımsızlığın, dolaylı, yarı veya kontrollü kavramları ile bağdaşmadığı açıktır. Ancak geleceğe yönelik varsayımlarda bulunabilmek için kavram, zorunlu olarak bu şekliyle kullanılmışlardır. Bu tutarsızlık bir bakıma sorunun, kontrollü bağımsızlık gibi çözüm arayışlarıyla çözümlenemeyeceğinin bir ifadesi olarak algılanabilir.

- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. 1987**Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Kosova Meydan Muharebesi. 3. C. 1. Kısım.** Eki. Ankara: Genelkurmay B.Evi.
- GUTMAN, Roy. (1994), **Bosna'da Soykırım Günlüğü.** Çev. Şakir Altıntaş. İstanbul: Pinar Yayınları.
- İSLAMİ, Hıvzi. (1985), "Anthropogeographic Research In Kosova." **The Academy of Sciences of The PSR of Albania.** The Albanians And Their Territories.ed. Aleks Buda Tirana. -8 Nentari- Publishing House.
- KADERE, İsmail. (1995), "Acts In The Drama of Kosova." Kosova. **Historical / Political Review. The Institute of History.** Prishtina. The Institute of History. Tirana. No. 5.
- KARATAY, Osman. (1998), **Kosova Kanlı Ova.** İstanbul: İz Yayıncılık.
- "Kosova." Eastern Europe. Vol. 12. No. 4. -20 March- 1998.
- MALCOLM, Noel. (1999) **Kosova.** Çev. Özden Arıkan. İstanbul: Sabah Kitapları.
- ÖZTUNA, Yılmaz. (1978), **Büyük Türkiye Tarihi. C. 7.** İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- REXHA, M.Riza. (1998), "Historia jone, Shqiptaret – Pasardhes Te İlireve." Doruntina. Prishtine: Viti. III. nr. 10.
- SOYSAL, İsmail.(1993), "Günümüzde Balkanlar ve Türkiye'nin Tutumu. 1989-1992." Balkanlar, İstanbul: **Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı - OBİV- Yayınları.**
- TEKİN, Arslan. (1996), "Kosova'da Neler Olabilir?" **Avrasya Dosyası. C. 3. S. 3** Ankara.
- TILIÇ, L. Doğan. (1999), **Kosova.** Ankara: Ümit Yayıncılık.
- ÜLGER, İrfan Kaya. (1998), "Sırlara Göre Kosova Sorunu." **Avrasya Dosyası. C. 4. S. 1-2.,** Ankara.
- ÜNAL, Hasan. (1998), "Balkanlarda Geniş -Arnavutluk Meselesi- ve Türkiye." **Avrasya Dosyası, C. 4. S. 1-2.** Ankara.